170. Ծերենցի Գ. — Մարդ-Աստուծ, առասպելական պոէմա (պատկերազարդ) Փոխադրեց Դ. Ծէր-Դաւթեան: Տփ. տպ. Շարաժէ: 61 էջ. 20 կ.:

[ՔՆՆԳՊ. "Մշակ„ թ. 138: — "Մուրճ„ 1896 թ. 1, էջ 124: "Արարատ„ 1896 թ. 2:

*171. Կակինենց Սօսիձի — Լաքաթա, ֆարսվօտրվիլ: Տփ. տպ. Վարդ.: 50 էջ. 25 կ.:

172. Կանտիճ Յր. Թոդմ. — Գործնական քերականութիւն անգլիերէն լեզուի. մասն Ա.: Թրգմ. գերմաներէնէ Գ. Թ. Ե.: Կ.Պ. տպ. Ե. Մատթ.: 296 էջ. 12½ ղ.:

[ՔՆՆԳՊ. "Ծաղիկ„ 1896 թ. 3:]

*173. Կայրապետեան Պ. — Սուտմոռդ ընթերցանութեան եւ թարգմանութեան: Երկրորդ տարի. մինչին ընթացք: Կ.Պ. տպ. Պէրպ.: 2 ղ.:

*174. — — Նոր քերական օսմ. լեզուի: Բ. տպագր.: Կ.Պ.: 1 ղ.:

*175. Կարիճ — Երգարան: Մոսկ. տպ. Ջ. Բարխ.: 1 ռբ.:

[ՔՆՆԳՊ. "Արարատ„ 1895 թ. 4:]

*176. Կարէեն Սիրվա — Երկու հեքեաթ "հեքեաթների աշխատնից:„ Թրգմ. ռուսերէնից Ս. Մ.: Տփ. տպ. Ռոտոն.: 8° 36 էջ. 10 կ.: (Հրտ. Ընկ. թ. 76:)

*177. Կենդրոնական գլուխաճառնոցի հայ. գրքերի ցուցակ: Տփ. 96 էջ:

*178. Կիպսրն Գր. Ճ. Մոնրոս — Սուտ շատեր եւ ճշմարիտ շատը: Կ.Պ.:

*189. Կոյիեն Թեոդիր — Տոքթոր Գ. Շէլպանոյ կամ հոգեփոխեան: Թրգմ. Վահան Քիւրճեանեան: Զմիւռնիա տպ. Մամուրեան: 8° 104 էջ: (Գրուած մաս առ մաս իբր յաւելուած "Արեւելեան Մամուլ„:)

(Շարունակելի:)

## ԱՅԼԵՒ ԱՅԼԵՎ

### ՆԱՐԱՏԻՐՈՆՆԵՐ

1. Հայկական հին յիշատակարաններ: — 2. Ս. Աթանասայ գործոց հին հայ թարգմանութիւնը: — 3. Լեմբերգի Հայոց քանի մը հին տապանաքարերը: — 4. Բարդաղու եւ Յովասափայ զրուցին հայ թարգմանութիւնը: — 5. Հայկանանք: — 6. Հայերէն հին նշանագիրք:

1. Հայկական հին յիշատակարաններ: Ինչպէս կը լսենք, Պրոֆ. Գր. Միւլլեր՝ Վիեննայի կայսրկն. կայսրկն. Համալսարանի Յիշատակարաններու Ցանձնաժողովին հրատարակելու առաջարկած է հետեւեալ աշխատասիրութիւնը. "Երկու Հայերէն արձանագրութիւն ի Գալիցիա եւ կամենից-Պոդոլսկիի Հայ եկեղեցւոյ հիմնարկութեան վաւերաթուղթը„: Յիշեալ արձանագրութիւններէն մին տասը տող է, միւսը երկու տող. ասոնք կը գտնուին Գալիցիոյ Եաղլովիեց եկեղեցւոյն մէջ, որ յառաջագոյն Հայոցն էր, եւ այժմ կաթողիկեայ Ռուսիներու ձեռքն անցած է: Այս արձանագրութեանց համեմատ սոյն եկեղեցին շինուած է 1551ին: Իսկ կամենից-Պոդոլսկիի Հայ եկեղեցւոյ՝ Ս. Նիկողայոսի հիմնարկութեան վաւերաթուղթէն կը տեղեկանանք, որ նոյնը շինել տուած է Սիման Խուրլուբէյ 1398ին: Այս արձանագրութիւնները լուսանկարած եւ Պր. Միւլլերին յանձնած է Լեմբերգի Համալսարանի Գեղարուեստից պատմութեան Ուսուցչապետ՝ Հայազգի Պօղոս Ղնտոնիէվիչ:

2. Ս. Աթանասայ գործոց հին հայ թարգմանութիւնը: „The journal of Philology" թերթին մէջ (Vol. XXIV, 1896, p. 285—300) Պրոֆ. Կոնիբիր հրատարակեց Ս. Աթանասի "Յաղագս մարմնաւորութեան„ եւ "Ընդդէմ Արիոսի„ գրուածներուն հին հայ թարգմանութեան այժմու բնագրէն տարբերութիւնները: Պրոֆ. Կոնիբիր հայ թարգմանութեան յոյն բնագիրը այժմու յոյն բնագրէն հնագոյն կը գտնէ, եւ կը կարծէ որ հայ թարգմանութիւնը Ե. դարուն կատարուած ըլլայ: Սակայն ըստ մեզ՝ այս հայ թարգմանութեան լեզուն յայտնապէս կը վկայէ՝ որ Զ—Է դարէն յառաջ դնել անկարելի է: Նոյն յօդուածէն կ'իմանանք որ Ս. Աթանասայ այս գործերն այժմ Վենետիկ կը տպագրուին:

3. Լեմբերգի Հայոց դանի մը հին գերեզմանաքարերը: Լեմբերգի Հայոց եկեղեցւոյն պարտէզը՝ յատակի վրայ շարուած են հին տապանաքարեր հայերէն արձանագրութեամբ: Ասոնք յառաջագոյն եկեղեցւոյն յատակն են եղեր, եւ այժմ գուրսը՝ յատակը ծածկելու գործածուած են, որով օգէն եւ գործածութենէն հետզհետէ բոլորովին կը մաշին: Ասոնց մէջէն հետեւեալները միայն կարելի եղած է կարդալ.

ա. "Սա է տապան Բանի Հալճուղնային գաւառն Բան Հռուպին եւ կողակցուն Բան Խաչքուն Ավետիքենց որ առ Աստուած փոխեցաւ Թվ. ՌԴԷ. յունվարի ԻԸ $\frac{E}{K}$ $\frac{H}{A}$:„ 1648

բ. "Սա է տապան չարՃի տիարպէքիրցի Ասլանին, որ փոխեցաւ առ Աստուած ՌՃԹԱ յունվար ԺԲ. 1662:„

գ. "Այս է տապան պրն. Օվանէսին որդու տօվլադուբ... (Ընդ...) Հանգեցաւ ի Տէր Թվ. ՌՃԼԵ եւ փետրվարի ամսոյ հինկերորդ A. D. 1686:„

դ. "Ի ներքոյ այսր եդեալ կան մարմին եւ ոսկերք քաբաչ Յովանէսին որ էր որդի Խաչքուն Հանգեաւ ի Քրիստոս Թվ. ՌՃԽԹ. դեկտեմ. Ժ:„ (1695:)

ե. "Սատ կան եդեալ մարմին եւ ոսկերք պրն. Խաչքի կողակցուն Անիհանուհին որ Հանգեաւ ի Քրիստոս ի Թվ. ՌՃԼ.:„ (1751:)

digitised by A.R.A.R.@

կան ուրիշ ի սպառ ընկնուած տապանագրութիւններ, որոնց վրայ կը կարդացուին՝ 1483, 1575, 1663, 1680, 1690 տարեթուերը։

4. Բաթաղամա եւ Ցովսեփայ գրոցին հայ թարգմանութիւնը։ Ընդդիմերէն „Folk-Lore“ թերթին մէջ (Vol. VII. 1896, Nr. II. Juni, p. 101—142.) Պրոֆ. Կոնիբիր հրատարակեց ընդարձակ յօդուած մը եւ անդղիերէն թարգմանութիւն բարաղամա եւ Ցովսեփայ գրոցին հայ թարգմանութեան։ Պրոֆ. Կոնիբիր նախ կը խօսի վրացի թարգմանութեան վրայ, եւ Պրոֆ. Մարի վրացերէնէ իռուսերէն թարգմանութենէն առնելով կը դնէ քանի մը կտոր անգդ. թարգմանութիւն։ Ապա հետեւ կը խօսի հայ թարգմանութեան վրայ, որ ի գարուն ստորերէնէ եղած է Աստի ձեռքէ։ Հայերէնի անդղիերէն թարգմանութիւնը գնելէն ետեւ՝ կը խօսի արաբական եւ երբայական թարգմանութեանց եւ բնագրաց հետ ունեցած համեմատութեան վրայ։

5. Հայլոնդ։ Պրոֆ. Գր. Միւլլէր ի թերթին Wiener Zeitschrift f. d. K. d. M. (1896, 2. Heft, S. 181—184) հրատարակեց քանի մը հայկականք, այսինքն՝ Գ. Պրուանձտեանց ի „Թորոս Ազգարին„ (էջ 323) հայ առածներուն մէջ տեսնուած քանի մ՝արաբական բառերը. Ցառագաբանութիւն՝ մղղուէսի, մաղուէսի, Վարդանուշկա, ամանին, ընծայ, ոժիտ, քուռակ, ոչնանեւ Արշակ„ բառերու։ „Պատմ. Ղեւոնդ. Մակեդոնացւոյ„ քանի մ՝ընթերցուածոց ուղղագրութիւնք։

6. Հայերէն հին նշանագիրք։ Նոյն թերթին մէջ (էջ 129—132) կը խօսի Պրոֆ. Միւլլէր հայերէն ձեռագրաց մէջ տեսնուած երկու տեսակ նշանագրերու վրայ, որոնք մեսրոպեան տառերու հետ ամենեին աղերս չունին։ Առաջինն է կէտերով նշանագրեր, որոնք կը կազմուին հետեւեալ կերպով.

ա—թ կը գրուի մէկ ուղղաձիգ գիծ եւ քովը կամ՝ քիչ անգամ վրան՝ 1—9 կէտ. ժ—ղ երկու գիծ եւ 1—9 կէտ, ճ—լ երեք գիծ եւ 1—9 կէտ, ռ—ք չորս գիծ եւ 1—9 կէտ. զոր օրինակ

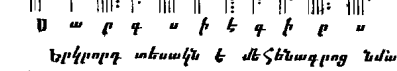

Երկրորդ տեսակն է մեհենագրոց նման այլեւայլ ձեւերը, որոնք ամբողջ բառի մը յայտարար են։ Վերջնոյս վրայ Նոյն թերթին մէջ ընդարձակ պիտի գրուի։ Հ. Գ. Գ.

## ԸՆԴՈՒՆԵՑԵՆ ԹԵՐԹԵՐԷ ԾԱԼԿԷՓՈՒՆՔ

1. Բարեգործութեան մը հաշիւը։ — 2. Պրոնակաան յօդուածներ զրողներ։ — 3. Ղէմիանցի մնտնադարանը։ — 4. Հայ ուսանողները։ — 5. Զմիւռնիայի ուսումնասէր ընկերութիւնը։ — 6. Ա. Նրիցեանի նոր երկասիրութիւնը։ — 7. Լուսոյ պարբերագրին երկրորդ հատորը։ — 8. Հայերէն(?) հին աւետարան մը։ — 9. "Հայրենիք„ օրաթերթը։ — 10. Ուսումն, կրթութիւն։ — 11. Նանսիի հայ վարժուհիները։ — 12. Ուսումնական եւ կրթուած հոգեւորականութիւն։ — 13. Նպաստից արկղը։ — 14. Շահ-Նամէի հայերէն թարգմանութիւնը։ — 15. Հայերէն հին տպագրութիւնք։ — 16. Գաւառական բառեր։ — 17. Դաղդիերէն բառագրքի մ՝առիթ։ — 18. Սէնթ-բեան Տ. Սիմոն Սրբազանին հարստութիւնը։ — 19. Պարսից զահաժառանգը։ — 20. Գարակէօզեան կտակ։ — 21. Ազաթանգեղոսի եւ Եղիշէի աղբիւրները։ — 22. "Սիրաքի գիրքը„։

1. Բարեգործութեան մը հաշիւը։ "Արեւելք„ (Ցունիս 7) կը հրատարակէ "Կարօտ ազգասաց համար„ եղած հանգանակութեան մը հաշիւը, զոր ուրախութեամբ կը նշանակենք, ոչ թէ մեծամեծ գումարներու համար, (որ գժբախտաբար չեն տեսնուիր այս հաշուեցուցին մէջ,) այլ մասնաման տեղեկութեան համար։ Ապագայի հաշուեհատուածներով կարելի կ՝ըլլայ երբեմն համեմատութեան բերել այլեւայլ տեղեր եղած նպաստները։ "Դրամական նուէրներէ գոյացաւ 1316½ ղր. (իբր 277 ֆրանկ), որոյ վրայ աւելցունելով հանգերձեղինաց հաշուէն եկած 214 ղր. 30 փ. ունեցածը՝ 1531 ղր. 10 փ. մնաց. ուակեց 1320 ղր. ծախուեցաւ եկեղեցական գրեանց եւ աստուց հայթայթման, եւ աւելցած 211 ղր. 10 փ. անցաւ մեր երկրորդ ձեռնարկին, այսինքն աղքատ ուսանողաց դասագրքեր պատրաստելու գործին, որ կը շարունակուի տակաւին։„

2. Կրօնական յօդուածներ գրողներ։ Քանի որ կրօնի գաղափարը գոյութիւն ունեցած է, մարդկային պատմութեան էջերը լի են կրօնական մեկնութիւններով, վիճաբանութիւններով, համոզիչ պատճառաբանութիւններով եւայլն։ Մեր ազգային թերթերը՝ թերեւս ամէն ազգէ աւելի, առիթ են ունեցեր եւ պիտի ունենան՝ իւրաքանչիւրն իւր տեսութիւնները պարզելու։ Այս՝ մանաւանդ երբ ժամանակը նպաստաւոր է, շատ կարեւոր կէտ մըն է։ բայց կայ կարեւոր պարագայ մը, որ ի դերեւ կը հանէ մեր քանի օգտաւորը, եւ փոխանակ օգտի՝ վնաս յառաջ կը բերէ։ Եւ այս պարագան է՝ շատ վազանց վշտացուցիչ եղանակաւ խօսիլ. փոխանակ ապացոյցի՝ վիրաւորիչ խօսքեր գործածել իրը զէնք. եւ սրաբանութիւններով, երգիծական եպերանքներով, ոլորաւեղուս լուտանքներ թափել ուրիշին կրօնական համոզման եւ խղճին վրայ։ Դժբախտաբար շատ եւ շատ առիթ ունեցանք այսպիսի նեղտահայեաց յարձակման հանդիսատես ըլլալու մեր օրագրութեան մէջ։ Բայց միշտ ստոյգ կը մնայ սկզբունքը թէ "բեւեռը բեւեռով չի թափիր„ "խառութիւնը խառութեամբ չի մղուիր„ եւ վիրաւորիչ խօսքերով ճշմարտութեան փոխանակ մտերնալու — կը հեռանանք։ Ուրեմն եթէ ամէն վիճաբանութեան մէջ անձնական վիրաւորանքը խուսելի է, որչափ եւս կրօնական վիճաբանութեանց

digitised by A.R.A.R.@